

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 27.11.2013
COM(2013) 821 final

2013/0407 (COD)

Wniosek

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

**w sprawie wzmocnienia określonych aspektów domniemania niewinności i prawa do
obecności na rozprawie w postępowaniu karnym**

{SWD(2013) 478 final}

{SWD(2013) 479 final}

{SWD(2013) 500 final}

UZASADNIENIE

1. KONTEKST WNIOSKU

1.1. WPROWADZENIE

1. Celem niniejszego wniosku w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady jest wzmocnienie określonych aspektów prawa podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym na całym obszarze Unii Europejskiej do domniemania niewinności, dopóki ich wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem, oraz wzmocnienie prawa do obecności na rozprawie.
2. W świetle art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej („TFUE”) wzajemne uznawanie powinno stanowić fundament współpracy wymiarów sprawiedliwości, co oznacza, że orzeczenia sądowe wydawane w jednym państwie członkowskim należy uznawać za równoważne niezależnie od miejsca wydania takiego orzeczenia, w związku z czym należy je uznawać za wykonalne w całej UE. Współpraca wymiarów sprawiedliwości musi opierać się na wzajemnym zaufaniu między różnymi systemami sądowymi, zaś poczucie, że prawa podejrzanych lub oskarżonych nie są przestrzegane w każdej instancji, wywiera nieproporcjonalnie niekorzystny wpływ na wzajemne zaufanie, a w konsekwencji na współpracę wymiarów sprawiedliwości.
3. W tym kontekście w programie sztokholmskim¹ położono szczególny nacisk na wzmocnienie praw jednostek w postępowaniu karnym. W pkt 2.4 programu Rada Europejska wezwała Komisję do przedstawienia wniosków określających stopniowe podejście mające na celu wzmocnienie praw podejrzanych lub oskarżonych przez ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących praw do rzetelnego procesu sądowego.
4. Dotychczas przyjęto trzy środki: dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym², dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym³ oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności⁴. Środki dotyczące ochrony osób wymagających szczególnego traktowania podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym przedstawia się w pakiecie obejmującym niniejszą inicjatywę wraz z dyrektywą w sprawie tymczasowej pomocy prawnej dla podejrzanych lub oskarżonych, którzy zostali pozbawieni wolności, oraz w sprawie pomocy prawnej w ramach postępowania dotyczącego europejskiego nakazu aresztowania.
5. Ponadto dnia 14 czerwca 2011 r. Komisja opublikowała zieloną księgę w sprawie stosowania przepisów UE dotyczących wymiaru sprawiedliwości w sprawach

¹ Dz.U. C 115 z 4.5.2010, s. 1.

² Dz.U. L 280 z 26.10.2010, s. 1.

³ Dz.U. L 142 z 1.6.2012, s. 1.

⁴ Dz.U. L 294 z 6.11.2013, s. 1.

karnych w obszarze pozbawienia wolności, aby omówić sposoby zwiększania wzajemnego zaufania i stosowanie zasady wzajemnego uznawania w obszarze pozbawienia wolności w granicach kompetencji UE.

6. Celem wszystkich działań przewidzianych w programie Komisji na rzecz praw procesowych jest zapewnienie poszanowania prawa do rzetelnego procesu sądowego w Unii Europejskiej. Zasada domniemania niewinności wraz z powiązаныmi prawami przyczynia się do zapewnienia prawa do rzetelnego procesu sądowego. Różne prawa podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym ustanowione na mocy wyżej wymienionych dyrektyw UE w ciągu ostatnich kilku lat, takie jak prawo do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego, prawo do informacji i prawo dostępu do adwokata, same w sobie nie stanowią celów. Mają one szerszy zakres, stanowią bowiem narzędzia do realizacji zasady prawa do rzetelnego procesu sądowego. Domniemanie niewinności i powiązane prawa przyczyniają się do osiągnięcia tego celu. W przypadku trwałego naruszenia zasady domniemania niewinności w państwach członkowskich pełne osiągnięcie celów programu działań na rzecz prawa procesowego nie byłoby możliwe.
7. Z tego powodu Rada Europejska stanowczo wezwała Komisję w programie sztokholmskim do zajęcia się kwestią domniemania niewinności.
8. Komisja przeprowadziła dogłębną analizę tej kwestii w ocenie skutków i uznała, że do wzmocnienia tego podstawowego prawa niezbędny jest środek dotyczący określonych aspektów domniemania niewinności. Nadrzędne cele środków już przyjętych w obszarze praw procesowych w postępowaniu karnym, w tym główny instrument, jakim jest dyrektywa w sprawie prawa dostępu do adwokata, nadal wymagają zagwarantowania określonego minimalnego poziomu ochrony zasady domniemania niewinności we wszystkich państwach członkowskich UE.
9. Podstawą niniejszego wniosku jest art. 82 ust. 2 TFUE. Artykuł ten stanowi, że „[w] zakresie niezbędnym dla ułatwienia wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych, jak również współpracy policyjnej i wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych o wymiarze transgranicznym, Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze dyrektyw zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą ustanawiać normy minimalne. Normy takie uwzględniają różnice między tradycjami i systemami prawnymi państw członkowskich.

Dotyczą one:

a) wzajemnego dopuszczania dowodów między państwami członkowskimi;

b) praw jednostek w postępowaniu karnym;

c) praw ofiar przestępstw;

d)[...]”.

10. Niniejszy wniosek przyczyni się również do wzmocnienia gwarancji prawnych, które chronią jednostki zaangażowane w postępowanie prowadzone przez Prokuraturę Europejską. W przedstawionym niedawno wniosku w sprawie rozporządzenia Rady⁵ wyjaśnia się, że podejznanemu przysługują wszystkie prawa przyznane na mocy prawodawstwa UE, jak również inne prawa wynikające bezpośrednio z Karty praw podstawowych Unii Europejskiej („Karta”), które należy stosować zgodnie z obowiązującym prawem krajowym, oraz wyraźnie wskazuje się prawo do

⁵ Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady w sprawie ustanowienia Prokuratury Europejskiej, COM(2013) 534 final z 17.7.2013.

domniemania niewinności. Wprowadzenie w niniejszym wniosku wzmocnionych standardów dotyczących domniemania niewinności oznacza również wzmocnienie gwarancji procesowych mających zastosowanie do postępowania prowadzonego przez Prokuraturę Europejską.

11. W art. 6 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej („TUE”) określa się, że prawa podstawowe, zagwarantowane w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („EKPC”) oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, stanowią zasady ogólne prawa UE. Artykuł 6 ust. 1 stanowi, że Unia Europejska uznaje prawa, wolności i zasady określone w Karcie, która ma taką samą moc prawną jak TFUE i TUE. Karta ma zastosowanie do instytucji UE i państw członkowskich w zakresie, w jakim wykonują one prawo UE, na przykład w dziedzinie współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych w Unii Europejskiej.
12. W art. 47 Karty ustanawia się prawo do rzetelnego procesu sądowego. W art. 48 gwarantuje się prawo do domniemania niewinności i ma ono to samo znaczenie i ten sam zakres co prawo zagwarantowane w art. 6 ust. 2 EKPC⁶. Zgodnie z art. 6 ust. 2 EKPC każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą. W art. 11 ust. 1 Powszechnej deklaracji praw człowieka zasada ta jest zagwarantowana postanowieniem o takim samym brzmieniu. Artykuł 14 ust. 2 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych („MPPOP”) ⁷ zawiera bardzo podobne postanowienie.
13. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) wyjaśnił zakres art. 6 EKPC. Trybunał wielokrotnie orzekał, że artykuł ten ma także zastosowanie na etapie przygotowawczym postępowania karnego⁸ oraz że podejrzanym lub oskarżonym przysługują prawa na mocy art. 6 EKPC na początkowych etapach przesłuchania przez policję⁹. Trybunał orzekł również, że wspomniane gwarancje muszą mieć zastosowanie do świadków w każdym przypadku, kiedy w rzeczywistości podejrzewa się ich o popełnienie przestępstwa, gdyż formalna kwalifikacja osoby jest nieistotna¹⁰.
14. Prace nad zasadą domniemania niewinności trwały od lat. ETPC orzekł, że art. 6 ust. 2 EKPC obejmuje trzy kluczowe wymogi¹¹: prawo do niebicia przedstawianym przez organy publiczne jako osoba skazana przed wydaniem prawomocnego wyroku¹²; zasadę, że ciężar dowodu spoczywa na oskarżeniu, zaś każdą uzasadnioną wątpliwość dotyczącą winy należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego; oraz prawo oskarżonego do informacji o zarzutach. ETPC uznaje także istnienie wyraźnego związku między domniemaniem niewinności a innymi prawami do rzetelnego procesu sądowego w tym sensie, że w przypadku naruszenia tych praw zasada domniemania niewinności jest także nieuchronnie zagrożona. Są to: prawo do

⁶ Dz.U. C 303 z 14.12.2007, s. 30. Wyjaśnienia dotyczące Karty praw podstawowych.

⁷ 999 U.N.T.S. 171. MPPOiP jest międzynarodową konwencją o prawach obywatelskich i politycznych otwartą do podpisu na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 16 grudnia 1966 r., która została ratyfikowana przez wszystkie państwa członkowskie UE i tym samym jest, w świetle prawa międzynarodowego, dla nich wiążąca.

⁸ *Salduz przeciwko Turcji* (wyrok z 27.11.2008 r. w sprawie 36391/02, pkt 50).

⁹ *Idem*, pkt 52.

¹⁰ *Brusco przeciwko Francji* (wyrok z 14.10.2010 r. w sprawie 1466/07, pkt 47).

¹¹ *Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii* (wyrok z 6.12.1988 r. w sprawach 10588/83, 10589/83 i 10590/83). Zob. również *Alenet de Ribemont przeciwko Francji* (wyrok z 10.2.1955 r. w sprawie 15175/89).

¹² *Minelli przeciwko Szwajcarii* (wyrok z 25.3.1983 r. w sprawie 8660/79).

nieobciążania siebie winą, prawo do odmowy współpracy, prawo do odmowy składania wyjaśnień¹³ oraz prawo do wolności (oraz do niestosowania aresztowania tymczasowego)¹⁴.

15. Prawo do obecności na rozprawie stanowi podstawowe prawo do obrony. Prawo oskarżonego do osobistej obecności na rozprawie stanowi część prawa do rzetelnego procesu sądowego określonego w art. 6 EKPC, zgodnie z wykładnią ETPC¹⁵. Wzmocnienie tego prawa przyczyni się zatem do wzmocnienia prawa do rzetelnego procesu sądowego.
16. Prawo do informacji o zarzutach jest objęte dyrektywą 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym i w związku z tym nie jest objęte niniejszą dyrektywą. Aresztowanie tymczasowe jest przedmiotem odrębnych inicjatyw¹⁶ i w związku z tym nie zostało uwzględnione w niniejszej dyrektywie. Wszystkie inne wyżej wymienione aspekty zasady domniemania niewinności lub aspekty z nią powiązane są uwzględnione w niniejszym wniosku.
17. W niniejszej dyrektywie ustanawia się minimalne wymogi na szczeblu UE regulujące określone aspekty prawa podejrzanych lub oskarżonych do domniemania niewinności zgodnie z programem sztokholmskim i orzecznictwem ETPC. Dyrektywa wspiera zatem stosowanie Karty, w szczególności jej art. 6, 47 i 48, opierając się na art. 6 EKPC, zgodnie z wykładnią ETPC

1.2. WYNIKI KONSULTACJI Z ZAINTERESOWANYMI STRONAMI I OCENA SKUTKÓW

18. Wielokrotnie konsultowano się z zainteresowanymi stronami.
19. W 2006 r. Komisja opublikowała zieloną księgę¹⁷ w sprawie domniemania niewinności. W tym czasie 11 państw członkowskich udzieliło odpowiedzi w ramach konsultacji, a niezależni eksperci i praktycy wykorzystali tę okazję do wskazania na nadwątlenie zasady domniemania niewinności i podkreślenia, w szczególności w odniesieniu do dochodzeń dotyczących obcokrajowców lub cudzoziemców, że wydaje się, iż w krajowych systemach coraz częściej dopuszcza się zasadę „domniemania winy”.
20. Komisja kontaktowała się również z najważniejszymi zainteresowanymi stronami oraz korzystała z konsultacji przeprowadzonych w związku z pozostałymi inicjatywami włączonymi do niniejszego pakietu.
21. Podczas posiedzenia grupy ekspertów ds. polityki kryminalnej UE w dniu 23 stycznia 2013 r. Komisja zgromadziła opinie na ten temat od pracowników naukowych, praktyków, sędziów, adwokatów i prokuratorów.

¹³ *Funke przeciwko Francji* (wyrok z 25.2.1993 r. w sprawie 10828/84), *Murray przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (wyrok z 8.2.1996 r. w sprawie 18731), *Saunders przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (wyrok z 17.12.1996 r. w sprawie 19187/91).

¹⁴ Z wyjątkiem przypadków, gdy interes publiczny uzasadnia odejście od zasady prawa do wolności – zob. *Kudła przeciwko Polsce* (wyrok z 26.10.2010 r. w sprawie 30210/96).

¹⁵ *Colozza przeciwko Włochom* (wyrok z 12 lutego 1985 r. w sprawie 9024/80).

¹⁶ COM(2011) 327 final z 14.6.2011. W zielonej księdze poruszono takie zagadnienia, jak tymczasowe aresztowanie i wzajemne uznawanie orzeczeń o pozbawieniu wolności i o zastosowaniu środków niepolegających na pozbawieniu wolności. Komisja otrzymała 81 odpowiedzi od państw członkowskich, społeczeństwa obywatelskiego i NGO. Podsumowanie odpowiedzi opublikowano na stronach internetowych Komisji. http://ec.europa.eu/justice/newsroom/criminal/opinion/110614_en.htm. Zob. również decyzja ramowa Rady 2009/829/WSiSW z dnia 23 października 2009 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania (Dz.U. L 294 z 11.11.2009, s. 20).

¹⁷ COM(2006) 174 final z 26.4.2006.

22. Ponadto dnia 19 lutego 2013 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami ministerstw sprawiedliwości państw członkowskich i Chorwacji poświęcone wyłącznie kwestii domniemania niewinności.
23. Ponadto w ramach badania przeprowadzonego na potrzeby opracowania oceny skutków towarzyszącej niniejszemu wnioskowi w dniu 27 lutego 2013 r. rozpoczęto ankietę internetową, którą opublikowano na stronach DG ds. Sprawiedliwości i europejskiej sieci sądowej. Za pośrednictwem poczty elektronicznej poinformowano o tej ankiecie wszystkie główne zainteresowane strony, otrzymano na nią ponad 100 odpowiedzi. Ankieta koncentrowała się nie tylko na sytuacji prawnej w zakresie ochrony prawa do domniemania niewinności w państwach członkowskich, ale przede wszystkim na funkcjonowaniu tego prawa w praktyce. Wyniki tej ankiety zawarto w załączniku III do oceny skutków towarzyszącej niniejszemu wnioskowi. Ocena skutków jest dostępna na stronie internetowej [<http://ec.europa.eu/governance>]. Wykazano w niej, że poziom gwarancji w ustawodawstwie państw członkowskich jest ogólnie do zaakceptowania i nie wydaje się, aby w tym obszarze występował jakikolwiek problem o charakterze systemowym. W dalszym ciągu istnieją jednak obszary, w których należy udoskonalić gwarancje prawne. Ponadto w całej UE nadal zbyt często występują przypadki naruszenia domniemania niewinności.

2. ASPEKTY PRAWNE WNIOSKU

2.1. PRZEPISY SZCZEGÓLWE

Artykuł 1 – Przedmiot

24. Celem dyrektywy jest ustanowienie norm minimalnych dotyczących określonych aspektów prawa podejrzanych lub oskarżonych do domniemania niewinności, dopóki ich wina nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Niniejsza dyrektywa obejmuje następujące prawa: prawo do niebycia przedstawianym przez organy publiczne jako osoba winna przed wydaniem prawomocnego wyroku; zasadę, że ciężar dowodu spoczywa na oskarżeniu, zaś każdą uzasadnioną wątpliwość dotyczącą winy należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego, prawo do nieobciążania siebie winą, prawo do odmowy współpracy oraz prawo do odmowy składania wyjaśnień. Prawo do obecności na rozprawie jest również objęte zakresem niniejszej dyrektywy.

Artykuł 2 – Zakres

25. Dyrektywa ma zastosowanie do podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym od samego początku postępowania karnego, nawet zanim podejrzani zostaną poinformowani przez właściwe organy o tym, że są podejrzani lub oskarżeni o popełnienie przestępstwa. Dyrektywę stosuje się do czasu zakończenia takiego postępowania, tj. do czasu wydania prawomocnego wyroku.
26. Prawo do domniemania niewinności obejmuje różne potrzeby i stopnie ochrony w odniesieniu do osób fizycznych i osób prawnych, jak określono w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości dotyczącym prawa do nieobciążania siebie winą¹⁸. W niniejszej dyrektywie uwzględnia się te różnice, w związku z czym ma ona zastosowanie wyłącznie do osób fizycznych.

¹⁸ Zob. między innymi wyrok z 2006 r. w sprawie C-301/04 P Komisja przeciwko SGL Carbon, Zb.Orz. s. I-5915; wyrok z 2001 r. w sprawie T-112/98 Mannesmannröhren-Werke przeciwko Komisji, Rec. s. II-732.

27. Ochrona prawa osób prawnych do domniemania niewinności jest jednak zapewniona na mocy istniejących gwarancji zawartych w przepisach krajowych i unijnych zgodnie z wykładnią sądów krajowych i Trybunału Sprawiedliwości oraz na mocy EKPC zgodnie z wykładnią ETPC.
28. Zapewnia się zatem utrzymanie i poszanowanie „stopniowego” podejścia do interwencji na poziomie prawa UE, w szczególności w dziedzinie praw osób uczestniczących w postępowaniu karnym. Kolejne inicjatywy w tym zakresie będą rozważane w zależności od ewolucji przepisów krajowych i orzecznictwa.

Artykuł 3 – Domniemanie niewinności

29. W przepisie tym ustanawia się prawo do domniemania niewinności.

Artykuł 4 – Publiczne informowanie o winie przed wydaniem wyroku skazującego

30. ETPC ustalił, że jednym z podstawowych aspektów zasady domniemania niewinności jest fakt, iż sąd lub urzędnik publiczny nie mogą publicznie przedstawiać podejrzanych lub oskarżonych w taki sposób, jakby byli winni popełnienia przestępstwa, jeżeli nie zostali oni osądzeni i skazani prawomocnym wyrokiem¹⁹. Ponadto, zgodnie z orzecznictwem ETPC, zasada ta powinna mieć także zastosowanie do wszystkich organów publicznych²⁰. W obu przypadkach mogłoby to zachęcić opinię publiczną do uwierzenia w winę tej osoby i osądzenia jej, zanim organ sądowy dokona oceny faktów.
31. Zasada ta powinna pozostawać bez uszczerbku dla możliwości publikacji, zgodnie z prawem krajowym, orzeczeń, w których nakłada się kary w następstwie postępowania administracyjnego.

Artykuł 5 – Ciężar dowodu i wymagany standard dowodu

32. Zasada domniemania niewinności stanowi, że ciężar dowodu spoczywa na oskarżeniu, zaś każdą wątpliwość dotyczącą winy należy rozstrzygać na korzyść podejrzanych lub oskarżonych (in dubio pro reo). Zakłada się zatem, że wyrok sądu musi opierać się na przedstawionych dowodach, nie zaś na samych tylko zarzutach lub założeniach. Pozostaje to bez uszczerbku dla niezawisłości sądownictwa przy ocenie winy podejrzanego lub oskarżonego. Ponadto ETPC przyznał, że w szczególnych i nielicznych przypadkach ciężar dowodu może zostać przeniesiony na obronę. Artykuł ten stanowi odzwierciedlenie zasady ETPC²¹, która zapewnia odpowiednią równowagę między interesem publicznym (potrzeby oskarżenia) a prawem do obrony. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla możliwości przedstawiania dowodów przez obronę zgodnie z obowiązującymi przepisami krajowymi.

Artykuły 6 i 7 – Prawo do nieobciążania siebie winą i odmowy współpracy, prawo do odmowy składania wyjaśnień

33. W tych dwóch artykułach ustanawia się prawo do nieobciążania siebie winą i odmowy współpracy oraz prawo do odmowy składania wyjaśnień. Prawo do tego, aby nie być zmuszonym do składania wyjaśnień na swoją niekorzyść, prawo do nieprzyznania się do winy i odmowy współpracy oraz prawo do odmowy składania

¹⁹ Zob. *Minelli przeciwko Szwajcarii*.

²⁰ Zob. *Allenet de Ribemont przeciwko Francji*.

²¹ Zob. między innymi sprawy ETPC: *Salabiaku przeciwko Francji* (wyrok z 7.10.1988 r. w sprawie 10519/83), *Barberà, Messegué i Jabardo przeciwko Hiszpanii*, *Telfner przeciwko Austrii* (wyrok z 20.3.2001 r. w sprawie 33501/96).

wyjaśnień to powszechnie uznane standardy międzynarodowe, które stanowią istotę pojęcia rzetelnego procesu sądowego określonego w art. 6 EKPC²². Prawa te mają między innymi chronić oskarżonego przed niewłaściwym zastosowaniem przymusu ze strony organów, tym samym przyczyniając się do zmniejszenia ryzyka pomyłek sądowych oraz do osiągnięcia celów określonych w art. 6 EKPC. „Stopień przymusu” zastosowanego wobec podejrzanych lub oskarżonych w celu zmuszenia ich do udzielenia informacji dotyczących postawionych im zarzutów nie może naruszać, nawet ze względów bezpieczeństwa i porządku publicznego, istoty przysługujących im praw do nieobciążania siebie winą oraz do odmowy składania wyjaśnień²³. W każdym przypadku należy przestrzegać art. 3 EKPC w sprawie zakazu tortur, zgodnie z wykładnią ETPC.

34. Prawo do nieobciążania siebie winą obejmuje przede wszystkim uszanowanie woli podejrzanych lub oskarżonych do odmowy składania wyjaśnień oraz w szczególności założenie, że w sprawie karnej oskarżenie dąży do udowodnienia zarzutów postawionych podejrzanym lub oskarżonym bez korzystania z dowodu uzyskanego pod przymusem lub naciskiem wbrew woli podejrzanych lub oskarżonych. Ponadto zakres tego prawa nie ogranicza się do spraw, w których zastosowano przymus wobec oskarżonego lub w których w jakiś sposób bezpośrednio skłoniono oskarżonego do zachowania się wbrew jego woli²⁴. W tym sensie, zgodnie z ETPC, przedmiotowe prawo jest ściśle powiązane z domniemaniem niewinności określonym w art. 6 ust. 2 EKPC.
35. Należy bezzwłocznie poinformować podejrzanych lub oskarżonych o przysługującym im prawie do odmowy składania wyjaśnień zgodnie z dyrektywą 2012/13/UE. Przekazane informacje powinny także dotyczyć treści prawa do odmowy składania wyjaśnień oraz konsekwencji rezygnacji z tego prawa i jego dochodzenia.
36. Należy wykluczyć wszelkie wnioski wynikające z faktu, że podejrzani lub oskarżeni skorzystali z tych praw. W przeciwnym razie, gdyby podejrzani lub oskarżeni musieli się obawiać, że brak współpracy z ich strony lub odmowa składania wyjaśnień zostaną później wykorzystane przeciwko nim w postępowaniu karnym, prawo to byłoby tylko iluzją. Jest to jedyny sposób, by zapewnić skuteczne korzystanie z tych praw przez podejrzanych lub oskarżonych bez obaw, że może to zostać wykorzystane przeciwko nim na późniejszym etapie postępowania. Dlatego też w dyrektywie przewiduje się również szczególny i natychmiastowy środek prawny, zgodnie z którym niedozwolone jest jakiegokolwiek wykorzystanie dowodu uzyskanego z naruszeniem tych praw, z wyjątkiem szczególnych przypadków, w których wykorzystanie takiego dowodu nie wpłynie na ogólną rzetelność postępowania²⁵.
37. Założenie, że nie należy wyciągać żadnych wniosków z faktu skorzystania z tych praw oraz że skorzystanie z tych praw nie powinno przemawiać na niekorzyść podejrzanych lub oskarżonych na późniejszym etapie postępowania karnego, nie powinno uniemożliwiać państwom członkowskim uwzględnienia gotowości do współpracy przy podejmowaniu decyzji w sprawie nałożenia konkretnej kary.

²² Zob. między innymi sprawy ETPC: *Funke przeciwko Francji*, *Murray przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, *Saunders przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, *Heaney i McGuinness przeciwko Irlandii* (wyrok z 21.12.2000 r. w sprawie 34720/97), *Jalloh przeciwko Niemcom* (wyrok z 11.7.2006 r. w sprawie 54810/00).

²³ Zob. *Heaney i McGuinness przeciwko Irlandii*, pkt 55 i 58.

²⁴ Zob. *Allan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* (wyrok z 5.11.1992 r. w sprawie 48539/99, pkt 50).

²⁵ Zob. *Allan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, pkt 42.

Artykuły 8 i 9 – Prawo do obecności na rozprawie

38. Jeżeli osoba jest nieobecna na rozprawie, jej prawo do obrony jest zagrożone. W takim przypadku oskarżony nie jest w stanie przedstawić sądowi swojej wersji wydarzeń ani dowodów na jej poparcie. W związku z tym może zostać uznany za winnego bez możliwości obalenia przesłanek skazania.
39. Prawo do obecności na rozprawie lub możliwość zrzeczenia się takiego prawa po otrzymaniu informacji o takiej możliwości są niezbędne, aby móc skorzystać z prawa do obrony.
40. Artykuł 8 stanowi, że państwa członkowskie muszą zapewnić stosowanie prawa do obecności na każdej rozprawie, której celem jest ustalenie ewentualnej winy oskarżonego (zarówno w przypadku wyroku skazującego, jak i wyroku uniewinniającego). Obecność podejrzanych lub oskarżonych na tym etapie postępowania karnego ma szczególne znaczenie ze względu na jego potencjalne konsekwencje.
41. W art. 8 określa się ustanowione przez ETPC prawo oskarżonego do obecności na rozprawie oraz ustanawia się bardzo ograniczone wyjątki od tego prawa, zgodnie z EKPC i prawem UE²⁶. O ile warunki określone w art. 8 są spełnione, nie ma żadnego przeciwwskazania, by państwa członkowskie wykorzystywały „uproszczone postępowania” w przypadku najbardziej powszechnych lżejszych przestępstw. W art. 9 przewiduje się, że środkiem prawnym (ustanowionym przez ETPC) w przypadkach, w których prawo do obecności na rozprawie zostało naruszone, jest obowiązek ponownego rozpoznania sprawy²⁷.

Artykuł 10 – Środki prawne

42. ETPC wielokrotnie stwierdzał, że najwłaściwszą formą dochodzenia roszczeń w przypadku naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego określonego w art. 6 ust. 2 EKPC jest zapewnienie, aby podejrzani lub oskarżeni znaleźli się, w miarę możliwości, w sytuacji, w jakiej znajdowaliby się, gdyby nie naruszono ich praw²⁸.

Artykuł 11 – Gromadzenie danych

43. Do celów monitorowania i oceny skuteczności i efektywności niniejszej dyrektywy konieczne jest, aby państwa członkowskie gromadziły dane w zakresie korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie. Odpowiednie dane obejmują dane, zarejestrowane przez organy sądowe i organy ścigania, dotyczące środków prawnych, który zostały zastosowane we wszystkich sytuacjach, w których doszło do naruszenia zasady domniemania niewinności oraz prawa do obecności na rozprawie.

Artykuł 12 – Klauzula o nieobniżaniu poziomu ochrony

44. Celem tego artykułu jest zagwarantowanie, że ustanowienie wspólnych norm minimalnych zgodnie z niniejszą dyrektywą nie będzie skutkowało obniżeniem standardów w niektórych państwach członkowskich oraz że standardy określone w Karcie i w EKPC zostaną utrzymane. Ponieważ w niniejszej dyrektywie ustanawia się normy minimalne zgodnie z art. 82 TFUE, państwa członkowskie mają swobodę

²⁶ Zob. decyzja ramowa Rady 2009/299/WSiSW z dnia 26 lutego 2009 r. (Dz.U. L 81 z 27.3.2009, s. 24).

²⁷ *Colozza przeciwko Włochom*.

²⁸ Zob. *Teteriny przeciwko Rosji* (wyrok z 30.6.2005 r. w sprawie 11931/03, pkt 56), *Jeličić przeciwko Bośni i Hercegowinie* (wyrok z 31.10.2006 r. w sprawie 41183/02, pkt 53) oraz *Mehmet i Suna Yiğit przeciwko Turcji* (wyrok z 17.7.2007 r. w sprawie 52658/99, pkt 47), *Salduz przeciwko Turcji*, pkt 72.

w stosowaniu standardów wyższych niż standardy uzgodnione w niniejszej dyrektywie.

Artykuł 13 – Transpozycja

45. W artykule tym nakłada się na państwa członkowskie obowiązek wdrożenia dyrektywy do dnia xx/xx/201x r. i przekazania Komisji, w tym samym terminie, tekstu przepisów transponujących ją do prawa krajowego. Zważywszy na prostotę środków transpozycji, jakie należy wdrożyć, Komisja nie potrzebuje dokumentów wyjaśniających do pomyślnego przeprowadzenia działań związanych z nadzorem nad transpozycją dyrektywy. Poszczególne środki transpozycji podlegające zgłaszaniu powinny być wystarczająco jasne.

Artykuł 14 – Wejście w życie

46. Artykuł ten stanowi, że dyrektywa wejdzie w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

2.2. ZASADA POMOCNICZOŚCI

47. Ustawodawstwo państw członkowskich dotyczące prawa do domniemania niewinności i wszystkich jego aspektów jest znacznie zróżnicowane. Orzecznictwo ETPC dowodzi, że ciągle dochodzi do naruszeń zasady domniemania niewinności oraz powiązanych z nią praw do rzetelnego procesu sądowego. Taka sytuacja prowadzi do braku wzajemnego zaufania między organami sądowymi różnych państw członkowskich UE. W konsekwencji organy sądowe niechętnie ze sobą współpracują. W ocenie skutków załączonej do niniejszego wniosku stwierdza się, że ETPC działający samodzielnie nie zapewnia całkowitej ochrony zasady domniemania niewinności: niektóre aspekty domniemania niewinności nie zostały w ostatnim czasie lub kompleksowo rozpatrzone przez ETPC, a procedurę dochodzenia roszczeń przed ETPC stosuje się wyłącznie ex post po wyczerpaniu wszystkich środków prawnych przewidzianych prawem wewnętrznym. Niniejsza dyrektywa będzie stanowiła uzupełnienie gwarancji określonych przez ETPC i zapewni ochronę domniemania niewinności od momentu rozpoczęcia postępowania karnego, w tym możliwość odwołania się do mechanizmów dochodzenia roszczeń UE.
48. Państwa członkowskie samodzielnie nie mogą w zadowalającym stopniu osiągnąć celu wniosku, jakim jest propagowanie wzajemnego zaufania; Unia Europejska musi podjąć działania, aby ustanowić spójne wspólne normy minimalne mające zastosowanie w całej Unii Europejskiej. Sytuację tę potwierdzono w programie sztokholmskim, w którym Rada Europejska wezwała Komisję do zajęcia się kwestią domniemania niewinności. Wniosek przyczyni się do zbliżenia przepisów proceduralnych państw członkowskich dotyczących niektórych aspektów prawa do domniemania niewinności oraz prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym w celu zwiększenia wzajemnego zaufania. Wniosek jest zatem zgodny z zasadą pomocniczości.

2.3. ZASADA PROPORCJONALNOŚCI

49. Wniosek jest zgodny z zasadą proporcjonalności, ponieważ nie wykracza poza minimum wymagane dla osiągnięcia wyznaczonego celu na szczeblu unijnym i poza to, co jest konieczne dla realizacji tego celu. Wniosek dotyczy jedynie pewnych aspektów domniemania niewinności, które są bardziej bezpośrednio związane z funkcjonowaniem instrumentów dotyczących wzajemnego uznawania oraz ze

współpracą policji i wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych. Ponadto wniosek ogranicza się jedynie do osób fizycznych. Jest to zgodne ze „stopniowym podejściem” w zakresie interwencji UE w dziedzinie praw procesowych w sprawach karnych i z koniecznością, by działanie było proporcjonalne.

3. WPLYW NA BUDŻET

50. Niniejszy wniosek nie ma wpływu na budżet UE.

Wniosek

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY**w sprawie wzmocnienia określonych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym**

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 82 ust. 2 lit. b),

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

po przekazaniu projektu aktu ustawodawczego parlamentom narodowym,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego²⁹,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów³⁰,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Celem niniejszej dyrektywy jest wzmocnienie prawa do rzetelnego procesu sądowego w postępowaniu karnym przez ustanowienie norm minimalnych dotyczących określonych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie.
- (2) Dzięki ustanowieniu norm minimalnych dotyczących ochrony praw procesowych podejrzanych lub oskarżonych niniejsza dyrektywa powinna zwiększyć zaufanie państw członkowskich do systemów sądownictwa karnego innych państw członkowskich, przyczyniając się tym samym do ułatwienia wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych. Takie wspólne normy minimalne powinny również usunąć przeszkody dla swobodnego przepływu obywateli na terytoriach państw członkowskich.
- (3) W programie sztokholmskim³¹ położono szczególny nacisk na wzmocnienie praw jednostek w postępowaniu karnym. W pkt 2.4 programu Rada Europejska wezwała Komisję do przedstawienia wniosków określających stopniowe podejście mające na celu wzmocnienie praw podejrzanych lub oskarżonych. Program UE na rzecz praw procesowych ma funkcjonować jako całość, bowiem płynące z niego korzyści będą w pełni odczuwalne dopiero po wdrożeniu wszystkich jego części.
- (4) W programie sztokholmskim Rada Europejska wezwała Komisję do przeanalizowania dalszych elementów minimalnych praw procesowych podejrzanych i oskarżonych oraz oszacowania, czy inne kwestie, takie jak na przykład domniemanie niewinności, wymagają podjęcia działań w celu propagowania lepszej współpracy w tej dziedzinie.

²⁹ Dz.U. C [...] z [...], s. [...].

³⁰ Dz.U. C [...] z [...], s. [...].

³¹ Dz.U. C 115 z 4.5.2010, s. 1.

- (5) Dotychczas przyjęto trzy środki: dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE³², dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE³³ oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE³⁴.
- (6) Niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie wyłącznie do postępowań karnych. Postępowania administracyjne prowadzące do nałożenia sankcji karnych takie jak postępowania w zakresie konkurencji, handlu, podatków, usług finansowych oraz inne dochodzenia prowadzone przez organy administracyjne w związku z tymi postępowaniami, a także postępowania cywilne nie są objęte niniejszą dyrektywą.
- (7) Niniejsza dyrektywa powinna ułatwić praktyczne stosowanie prawa do domniemania niewinności i wszystkich jego różnych aspektów, jak również prawa do obecności na rozprawie w celu zagwarantowania prawa do rzetelnego procesu sądowego.
- (8) Niniejsza dyrektywa powinna mieć zastosowanie do podejrzanych lub oskarżonych o popełnienie przestępstwa. Dyrektywa powinna mieć zastosowanie na każdym etapie postępowania, także zanim osoby te zostaną poinformowane przez właściwe organy państwa członkowskiego, za pomocą oficjalnego zawiadomienia lub w inny sposób, że są podejrzane lub oskarżone o popełnienie przestępstwa, aż do zakończenia postępowania.
- (9) W niniejszej dyrektywie uznaje się różne potrzeby i poziomy ochrony określonych aspektów prawa do domniemania niewinności w odniesieniu do osób fizycznych i prawnych. Ochrona taka w odniesieniu do osób fizycznych znajduje odzwierciedlenie w bogatym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał jednak, że prawa wynikające z domniemania niewinności nie przysługują osobom prawnym w taki sam sposób jak osobom fizycznym.
- (10) Zważywszy obecny stan rozwoju ustawodawstwa krajowego i orzecznictwa na szczeblu krajowym oraz na szczeblu Trybunału Sprawiedliwości, jest jeszcze za wcześnie, aby ustanawiać na poziomie unijnym przepisy w zakresie prawa do domniemania niewinności w odniesieniu do osób prawnych.
- (11) Należy zapewnić ochronę prawa osób prawnych do domniemania niewinności za pomocą istniejących gwarancji prawnych i orzecznictwa, których dalszy rozwój powinien mieć decydujące znaczenie dla oceny zapotrzebowania na działania na szczeblu unijnym.
- (12) Do celów niniejszej dyrektywy „organy ścigania lub organy sądowe” odnoszą się do organów publicznych, które, zgodnie z prawem krajowym, posiadają uprawnienia w sferze postępowania karnego.
- (13) Domniemanie niewinności jest naruszone, jeżeli podejrzany lub oskarżony zostanie przedstawiony w orzeczeniu sądowym lub oświadczeniu podanym do wiadomości publicznej sporządzonym przez organ sądowy lub inny organ publiczny w taki sposób, jakby został skazany, zanim zostanie uznany za winnego zgodnie z prawem.

³² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. L 280 z 26.10.2010, s. 1).

³³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. L 142 z 1.6.2012, s. 1).

³⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U. L 294 z 6.11.2013, s. 1).

- (14) Ciężar dowodu spoczywa na oskarżeniu, a każdą wątpliwość należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego. Domniemanie niewinności zostanie zatem naruszone w przypadku przeniesienia ciężaru dowodu z oskarżenia na obronę, bez uszczerbku dla możliwych uprawnień sądu do działania z urzędu w zakresie ustalania faktów oraz bez uszczerbku dla niezawisłości sądownictwa przy ocenie winy podejrzanego lub oskarżonego.
- (15) W niektórych przypadkach przeniesienie ciężaru dowodu na obronę nie powinno jednak być niezgodne z domniemaniami niewinności, o ile zapewnione są określone gwarancje: należy zapewnić, aby domniemania faktyczne lub prawne były utrzymane w rozsądnych granicach uwzględniających wagę sprawy, a także aby były one wzruszalne, na przykład za pomocą nowych dowodów dotyczących okoliczności łagodzących lub w przypadku działania siły wyższej.
- (16) Prawo do nieobciążania siebie winą i prawo do odmowy współpracy stanowią ważny aspekt domniemania niewinności. Nie należy zmuszać podejrzanego lub oskarżonego, w przypadku wezwania do złożenia oświadczenia lub udzielenia odpowiedzi na pytania, do przedstawienia dowodów lub dokumentów bądź dostarczenia informacji, które mogą prowadzić do obciążenia siebie winą.
- (17) Należy ograniczyć stosowanie jakiegokolwiek przymusu mającego na celu zmuszenie podejrzanego lub oskarżonego do udzielenia informacji. Aby ustalić, czy zastosowanie przymusu nie naruszyło tych praw, należy w świetle wszystkich okoliczności sprawy uwzględnić następujące aspekty: charakter i stopień przymusu zastosowanego w celu uzyskania dowodów, wagę interesu publicznego w odniesieniu do dochodzenia i nałożenia kary za popełnienie danego przestępstwa, istnienie jakichkolwiek gwarancji procesowych i sposób wykorzystania uzyskanego w ten sposób materiału dowodowego. Stopień przymusu zastosowanego wobec podejrzanych lub oskarżonych w celu zmuszenia ich do udzielenia informacji dotyczących postawionych im zarzutów nie powinien jednak naruszać, nawet ze względów bezpieczeństwa i porządku publicznego, istoty przysługującego im prawa do nieobciążania siebie winą oraz do odmowy składania wyjaśnień.
- (18) Prawo do nieobciążania siebie winą i do odmowy współpracy nie powinno obejmować wykorzystania w postępowaniu karnym materiału dowodowego, który można uzyskać od podejrzanego lub oskarżonego przy zastosowaniu legalnych środków przymusu, ale który istnieje niezależnie od woli podejrzanych lub oskarżonych, takiego jak materiał dowodowy otrzymany w następstwie nakazu, materiał dowodowy, w odniesieniu do którego istnieje prawny obowiązek zachowania i przedstawienia na stosowny wniosek, próbki wydychanego powietrza, krwi, moczu i tkanki ciała pobrane w celu przeprowadzenia testów DNA.
- (19) Prawo do odmowy składania wyjaśnień stanowi ważny aspekt domniemania niewinności. Powinno ono służyć jako środek ochrony przed obciążaniem siebie winą.
- (20) Prawo do nieobciążania siebie winą i odmowy współpracy oraz prawo do odmowy składania wyjaśnień powinno mieć zastosowanie w odniesieniu do pytań istotnych z punktu widzenia przestępstwa, o którego popełnienie dana osoba jest podejrzana lub oskarżona, a nie na przykład w odniesieniu do pytań służących identyfikacji podejrzanego lub oskarżonego.
- (21) Prawo do rzetelnego procesu sądowego stanowi jedną z podstawowych zasad demokratycznego społeczeństwa. Prawo oskarżonego do obecności na rozprawie wywodzi się z tego prawa i powinno być zagwarantowane w całej Unii Europejskiej.

- (22) Prawo oskarżonego do obecności na rozprawie nie jest jednak prawem absolutnym. W pewnych okolicznościach oskarżony może zrzec się, wyraźnie lub w sposób dorozumiany, lecz jednoznaczny, korzystania z tego prawa.
- (23) W niektórych, ściśle określonych okolicznościach zapewniających skuteczne korzystanie z prawa do rzetelnego procesu sądowego powinna istnieć możliwość, aby rozprawa, w wyniku której wydano wyrok skazujący lub uniewinniający, odbyła się pod nieobecność podejrzanego lub oskarżonego.
- (24) Niniejsza dyrektywa nie powinna regulować form i metod, w tym wymogów procesowych, stosowanych do osiągnięcia celów określonych w odniesieniu do prawa do obecności na rozprawie, ponieważ podlegają one przepisom krajowym państw członkowskich.
- (25) Przy rozważaniu, czy sposób przekazywania informacji jest wystarczający, aby zapewnić, by dana osoba dowiedziała się o rozprawie, szczególną uwagę można by, w stosownych przypadkach, zwrócić także na starania podjęte przez daną osobę w celu uzyskania skierowanych do niej informacji.
- (26) Zasada skuteczności prawa unijnego zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia odpowiednich i skutecznych środków prawnych na wypadek naruszenia prawa przyznanego jednostkom w prawie unijnym. Skuteczny środek prawny dostępny na wypadek naruszenia którejkolwiek z zasad określonych w niniejszej dyrektywie powinien, w miarę możliwości, wywierać skutek polegający na postawieniu podejrzanego lub oskarżonego w takiej samej sytuacji, w jakiej znaleźliby się, gdyby nie wystąpiło dane naruszenie.
- (27) Do celów monitorowania i oceny skuteczności niniejszej dyrektywy państwa członkowskie powinny gromadzić dane w odniesieniu do korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie. Dane takie powinny obejmować dane zarejestrowane przez organy ścigania i organy sądowe w odniesieniu do środka prawnego, który ma zastosowanie, gdy dochodzi do naruszenia któregoś z aspektów prawa do domniemania niewinności objętych niniejszą dyrektywą oraz w przypadku naruszenia prawa do obecności na rozprawie.
- (28) W niniejszej dyrektywie potwierdza się prawa podstawowe i zasady uznane w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej i europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w tym zakaz tortur oraz niehumanitarnego i poniżającego traktowania, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, prawo do integralności osoby, prawa dziecka, integracji osób niepełnosprawnych, prawo do skutecznego środka prawnego i prawo do rzetelnego procesu sądowego, domniemanie niewinności i prawo do obrony.
- (29) Ponieważ w niniejszej dyrektywie ustanawia się normy minimalne, państwa członkowskie mogą rozszerzyć zakres praw określonych w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony. Taki wyższy poziom ochrony nie powinien stanowić przeszkody we wzajemnym uznawaniu orzeczeń sądowych, a normy minimalne mają je ułatwiać. Poziom ochrony nigdy nie powinien być niższy niż poziom wynikający ze standardów określonych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej lub europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z ich wykładnią zawartą w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
- (30) Ponieważ cele niniejszej dyrektywy, mianowicie ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących niektórych aspektów prawa do domniemania niewinności

oraz dotyczących prawa do obecności na rozprawie, nie mogą zostać osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast z uwagi na rozmiary tego środka możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie Unii, Unia może przyjmować środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.

- (31) [Zgodnie z art. 3 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wspomniane państwa członkowskie notyfikowały życzenie uczestniczenia w przyjęciu i stosowaniu niniejszej dyrektywy] LUB [zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 21 w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, oraz bez uszczerbku dla przepisów art. 4 tego Protokołu, wymienione państwa członkowskie nie uczestniczą w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie są nią związane ani jej nie stosują]³⁵.
- (32) Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu nr 22 w sprawie stanowiska Danii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszej dyrektywy i nie jest nią związana ani jej nie stosuje,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ 1

Przedmiot i zakres

Artykuł 1 *Przedmiot*

W niniejszej dyrektywie ustanawia się normy minimalne dotyczące:

- a) określonych aspektów prawa do domniemania niewinności w postępowaniu karnym;
- b) prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym.

Artykuł 2 *Zakres*

Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do osób fizycznych podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym do czasu prawomocnego zakończenia takiego postępowania.

ROZDZIAŁ 2

Prawo do domniemania niewinności

Artykuł 3 *Domniemanie niewinności*

Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani lub oskarżeni byli objęci domniemaniem niewinności, dopóki ich wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem.

³⁵ Ostateczne brzmienie tego motywu dyrektywy będzie zależało od tego, jakie stanowisko przyjmą Zjednoczone Królestwo i Irlandia, zgodnie z postanowieniami Protokołu (nr 21).

Artykuł 4

Publiczne informowanie o winie przed wydaniem wyroku skazującego

Państwa członkowskie zapewniają, aby organy publiczne nie odnosiły się w swoich oświadczeniach publicznych i oficjalnych decyzjach do podejrzanych lub oskarżonych w taki sposób, jakby byli oni skazani, przed wydaniem prawomocnego wyroku skazującego.

Państwa członkowskie zapewniają przyjęcie odpowiednich środków w przypadku naruszenia tego wymogu.

Artykuł 5

Ciężar dowodu i wymagany standard dowodu

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby przy ustalaniu winy podejrzanych lub oskarżonych ciężar dowodu spoczywał na oskarżeniu. Obowiązek ten nie narusza żadnych uprawnień sądu prowadzącego rozprawę do działania z urzędu w zakresie ustalania faktów.
2. Państwa członkowskie zapewniają, aby wszelkie domniemania przenoszące ciężar dowodu na podejrzanych lub oskarżonych były wystarczająco istotne, aby uzasadnić odstąpienie od tej zasady, oraz aby były wzruszalne.

W celu wzruszenia takiego domniemania wystarczy, że obrona przedstawi wystarczające dowody, które wywołają uzasadnione wątpliwości co do winy podejrzanego lub oskarżonego.

3. Państwa członkowskie zapewniają, aby w przypadku gdy przy ocenie winy podejrzanego lub oskarżonego sąd prowadzący rozprawę poweźmie uzasadnione wątpliwości co do winy tej osoby, dana osoba została uniewinniona.

Artykuł 6

Prawo do nieobciążania siebie winą i do odmowy współpracy

1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym prawo do nieobciążania się winą i do odmowy współpracy w każdym postępowaniu karnym.
2. Prawo, o którym mowa w ust. 1, nie obejmuje wykorzystania w postępowaniu karnym materiału dowodowego, który można uzyskać od podejrzanych lub oskarżonych przy zastosowaniu legalnych środków przymusu, ale który istnieje niezależnie od woli podejrzanych lub oskarżonych.
3. Korzystanie z prawa do nieobciążania siebie winą i do odmowy współpracy nie może być wykorzystane przeciwko podejrzanemu lub oskarżonemu na dalszym etapie postępowania i nie może zostać uznane za potwierdzenie faktów.
4. Nie dopuszcza się żadnego dowodu uzyskanego z naruszeniem niniejszego artykułu, chyba że wykorzystanie takiego dowodu pozostałoby bez uszczerbku dla ogólnej rzetelności postępowania.

Artykuł 7

Prawo do odmowy składania wyjaśnień

1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym prawo do odmowy składania wyjaśnień podczas przesłuchania prowadzonego przez policję lub inne organy ścigania lub organy sądowe w związku z przestępstwem, o którego popełnienie są podejrzani lub oskarżeni.

2. Państwa członkowskie niezwłocznie informują podejrzanych lub oskarżonych o przysługującym im prawie do odmowy składania wyjaśnień i tłumaczą treść tego prawa oraz skutki zrzeczenia się tego prawa lub skorzystania z niego.
3. Korzystanie z prawa do odmowy składania wyjaśnień nie może zostać wykorzystane przeciwko podejrzanemu lub oskarżonemu na dalszym etapie postępowania i nie może zostać uznane za potwierdzenie faktów.
4. Nie dopuszcza się żadnego dowodu uzyskanego z naruszeniem niniejszego artykułu, chyba że wykorzystanie takiego materiału nie wpłynęłoby na ogólną rzetelność postępowania.

ROZDZIAŁ 3

Prawo do obecności na rozprawie

Artykuł 8

Prawo do obecności na rozprawie

1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym prawo do obecności na rozprawie.
 2. Państwa członkowskie mogą zapewnić sądowi prowadzącemu rozprawę możliwość orzeczenia o winie pod nieobecność podejrzanego lub oskarżonego, pod warunkiem że podejrzany lub oskarżony:
 - a) w odpowiednim czasie:
 - (i) został wezwany osobiście i tym samym został poinformowany o wyznaczonym terminie i miejscu rozprawy albo inną drogą rzeczywiście otrzymał urzędową informację o wyznaczonym terminie i miejscu takiej rozprawy w sposób pozwalający jednoznacznie stwierdzić, iż wiedział on o wyznaczonej rozprawie;
 - oraz
 - (ii) został poinformowany o tym, że orzeczenie może zostać wydane, jeżeli nie stawi się na rozprawie;
 - b) wiedząc o wyznaczonej rozprawie, udzielił pełnomocnictwa obrońcy, który został wyznaczony przez niego lub przez państwo do tego, aby go bronić na rozprawie, i obrońca ten faktycznie bronił go na rozprawie.
3. Jeżeli warunki określone w ust. 2 nie zostały spełnione, państwo członkowskie może wykonać orzeczenie określone w tym ustępie, jeżeli po otrzymaniu orzeczenia i wyraźnych informacji o prawie do ponownego rozpoznania sprawy lub do wniesienia apelacji, w których to postępowaniach dana osoba ma prawo uczestniczyć i które pozwalają na ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty z uwzględnieniem nowych dowodów oraz które mogą prowadzić do uchylecia pierwotnego orzeczenia, osoba ta:
 - a) wyraźnie oświadczy, że nie kwestionuje orzeczenia;
 - lub
 - b) nie wystąpi o ponowne rozpoznanie sprawy ani nie wniesie apelacji w rozsądnym terminie.

Artykuł 9

Prawo do ponownego rozpoznania sprawy

Państwa członkowskie zapewniają, aby w przypadku nieobecności podejrzanych lub oskarżonych na rozprawie, o której mowa w art. 8 ust. 1, oraz w przypadku niespełnienia warunków określonych w art. 8 ust. 2 i 3 dana osoba miała prawo do nowej rozprawy, w której będzie miała prawo uczestniczyć i która umożliwi ponowne rozpoznanie sprawy co do jej istoty z uwzględnieniem nowych dowodów i która może prowadzić do uchylecia pierwotnego orzeczenia.

ROZDZIAŁ 4

Przepisy ogólne i końcowe

Artykuł 10

Środki prawne

1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym lub oskarżonym skuteczny środek prawny na wypadek naruszenia przysługujących im praw ustanowionych na mocy niniejszej dyrektywy.
2. Środek prawny, w miarę możliwości, wywiera skutek polegający na postawieniu podejrzanych lub oskarżonych w takiej samej sytuacji, w jakiej znaleźliby się, gdyby nie wystąpiło dane naruszenie, w celu ochrony prawa do rzetelnego procesu sądowego i prawa do obrony.

Artykuł 11

Gromadzenie danych

Do dnia [...] r., a następnie co trzy lata, państwa członkowskie przesyłają Komisji dane przedstawiające sposób wdrożenia praw na mocy niniejszej dyrektywy.

Artykuł 12

Klauzula o nieobniżaniu poziomu ochrony

Żaden z przepisów niniejszej dyrektywy nie może być rozumiany jako ograniczający lub wyłączający prawa i gwarancje procesowe, które są zagwarantowane na mocy Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności lub innych stosownych przepisów prawa międzynarodowego lub prawa któregośkolwiek z państw członkowskich zapewniającego wyższy poziom ochrony.

Artykuł 13

Transpozycja

1. Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy do dnia [18 miesięcy po jej opublikowaniu] r. Państwa członkowskie niezwłocznie przekazują Komisji tekst tych przepisów.

Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Sposoby odniesienia określone są przez państwa członkowskie.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji tekst podstawowych przepisów prawa krajowego, przyjętych w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą.

Artykuł 14
Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Artykuł 15
Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich zgodnie z Traktatami.
Sporządzono w Brukseli dnia [...] r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego
Przewodniczący

W imieniu Rady
Przewodniczący